

МАЈ 2016.
MAY 2016.
СУБОТИЦА - СРБИЈА
SUBOTICA - SERBIA

ЗБОРНИК РАДОВА „9. ХОРИЗОНТИ“

Издавач / *Published by*

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И
ТРЕНЕРА, СУБОТИЦА**

College of Vocational Studies, Subotica

Vocational Training of Preschool Teachers and Sports Trainers

1

Организатор / *Organized by:*

Висока школа струковних студија за образовање васпитача и тренера Суботица

College of Vocational Studies, Subotica

Vocational Training of Preschool Teachers and Sports Trainers

Предшколска установа "Наша радост" Суботица

Preschool institution "Nasa radost" [Our Joy], Subotica

Главни и одговорни уредник / *Editor-in-Chief*

Др Драгутин Рајић / *Dr. Dragutin Rajic*

Организациони одбор / *Conference Editorial Board*

Др Славољуб Хилченко / *Dr. Slavoljub Hilcenko*

Небојша Јаковљевић, дипл. инг. / *Nebojsa Jakovljevic, B.Sc.*

Међународни уређивачки одбор / *International Editorial Board*

Др Јово Радош / *Dr. Jovo Rados*

Мр Давор Туба / *Davor Tuba M.Sc.*

Др Ђорђе Нићин / *Dr. Djordje Nicin*

Doc. Dr. Rolf Laven / *Assoc. PROF. Dr. Rolf Laven*

Др Славољуб Хилченко / *Dr. Slavoljub Hilcenko*

Paed Dr. Jozef Zentko PhD. / *Paed Dr. Jozef Zentko PhD.*

Prof. Dr. Sc. Wojciech Walat / *Prof. Dr. Sc. Wojciech Walat*

САДРЖАЈ ЗБОРНИКА / TABLE OF CONTENTS

**ПЕДАГОГИЈА, ОПШТЕ ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЧИ / PEDAGOGY,
EDUCATION AND PRESCHOOL TEACHERS**

1. ЕФИКАСАН РУКОВОДИЛАЦ САВРЕМЕНЕ РУСКЕ ШКОЛЕ
ЭФФЕКТИВНЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ СОВРЕМЕННОЙ РОССИЙСКОЙ
ШКОЛЫ..... 13
Туба Давор Симович
2. HOLISTIČKO POZNAVANJE I RAZVOJ LJUDSKOG BIĆA 18
Máté Emese
3. „ ПРИМЕНА WEB 2.0 АЛАТА У ВРТИЋУ” 24
Наташа Вранчевих
4. „Причам ти...” 28
Ана Пертет, Сања Шећеров
5. ДЕЧЈИ ГОВОР ПРА ТЕ ПОКРЕТИ 32
Ева Вишњић, специ., Илдико Ђокић, специ., др Марија Александровић
6. Вртић без насиља 40
Зоран Ивошевић
7. ВАСПИТАЧ КАО ПОКРЕТАЧ СЕНЗОМОТОРНОГ РАЗВОЈА ДЕЦЕ

ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА.....	45
<i>Сандра Остојић, Невена Милановић</i>	
8. ЧИТАЛАЧКИ ЦВЕТИЋИ.....	50
<i>Наташа Стојић, Сузана Миловановић</i>	
9. АКТИВНОСТИ САВРЕМЕНИХ ВАСПИТАЧА И УЧИТЕЉА У УСПОСТАВЉАЊУ ПАРТНЕРСКОГ ОДНОСА ИЗМЕЂУ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И ШКОЛЕ	56
<i>Сандра Остојић</i>	
10. „БЛОГ ЗА РОДИТЕЉЕ И ДЕЦУ“.....	60
<i>Александра Радић</i>	
<hr/>	
11. РАДОСТ УСКРСА - eTwinning пројекат.....	63
<i>Маја Вуксановић</i>	
12. САРАДЊА СА РОДИТЕЉИМА ПУТЕМ ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ- FACEBOOK.....	66
<i>Слободанка Петровић, Габриела Вуковић</i>	
13. УТИЦАЈ БАВЉЕЊА ШАХОМ НА РАЗВОЈ ЛИЧНОСТИ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА.....	69
<i>Rózsa Zsombor</i>	

14.	РАЧУНАРИ У ПРЕДШКОЛСКОМ ОБРАЗОВАЊУ	74
	<i>Вукан Поповић, Славољуб Хилченко</i>	
15.	SOLVING TECHNICAL TASKS BY STUDENTS – A METHODOICAL PLANE OF TECHNICAL EDUCATION	84
	<i>Wojciech Walat</i>	
16.	ИНФОРМАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА НАСУПРОТ МЕНСЕ У ФУНКЦИЈИ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА У (ПРЕД)ШКОЛСТВУ	89
	<i>др Славољуб Хилченко</i>	
17.	КОНЦЕПТ ПРЕДШКОЛСКОГ КУРИКУЛУМА ШВЕДСКЕ.....	98
	<i>др Веселин Бунчић, МА Александар Нађ-Олајош</i>	
18.	ЈАСЛИЦЕ – ПОТРЕБА РОДИТЕЉА ИЛИ ДЕЦЕ?!?	103
	<i>проф.др Славица Костић</i>	
19.	PRIMENA PLESA U PODSTICANJU PSIHOLOŠKOG BLAGOSTANJA KOD DECE SA SLUŠNIM OŠTEĆENJIMA	107
	<i>Tatara Danji, dr Jasmina Knežević, spec.</i>	
20.	ПОТРЕБЕ ЗА ПРОМЕНАМА У КОНЦЕПЦИЈИ НАСТАВЕ И ОБРАЗОВАЊА - ГАРДНЕРОВА ТЕОРИЈА О ВИШЕСТРУКИМ ИНТЕЛИГЕНЦИЈАМА	114
	<i>Мирјана Томић</i>	
21.	МЕЃУПРЕДМЕТНИ ТРАНСФЕР ЗНАЊА У ФУНКЦИЈИ РАЗВИЈАЊА ЈЕЗИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА УЧЕНИКА КОЈИ УЧЕСТВУЈУ НА ТАКМИЧЕЊИМА	121
	<i>Миланка Станкић, Јелена Писаров</i>	
22.	РАЗВОЈ МЕДИЈСКЕ КУЛТУРЕ КОД УЧЕНИКА У САВРЕМЕНОЈ ШКОЛИ	127
	<i>Чинилина Ирина Николајевна</i>	
23.	СРПСКИ МОТИВИ У РУСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ	134
	<i>Матицина Наталија Васиљевна</i>	
24.	УТИЦАЈ И ЗНАЧАЈ ПЛЕСА НА ПСИХОСОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ДЕТЕТА ПРЕДШКОЛСКОГ И РАНОГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА	140
	<i>Жарко Апостоловић, Ксенија Лојнур, Дијана Брусин</i>	
25.	TEACHING ENGLISH IDIOMS	146
	<i>Dudina Oхana Aleksandrovna</i>	
26.	ОТВОРЕНА ДУХОВНОСТ ИГРЕ.....	154
	<i>Lality Csaba</i>	

ЗБОРНИК РАДОВА „9. ХОРИЗОНТИ“

27. МОДЕРНИ ПРИСТУПИ У ПЛАНИРАЊУ ЧАСОВА БИОЛОГИЈЕ
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К КОНСТРУИРОВАНИЮ УРОКОВ
БИОЛОГИИ..... 158
Карпова Јулија Јевгеевна
28. ПРИМЕНА САВРЕМЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У УЧЕЊУ
ГЕОГРАФИЈЕ 163
Попова Маргарита Јефимовна
29. КУЧЕШКИОТ ПОГЛЕД НА СВЕТОТ (ОСВРТ КОН
АНИМАЛИСТИЧКИОТ РОМАН „ОСКАР“ ОД ЖИВКО НОВЕСКИ)..... 169
Јованка Д. Денкова
30. АНАЛИЗА КОРИШЋЕЊА ИНТЕРНЕТА И РАЧУНАРА КОД
УЧЕНИКА НА ТЕРИТОРИЈИ АПВ ВОЈВОДИНЕ 177
Силвија Тапишка, Виолета Петковић
30. АНАЛИЗА КОРИШЋЕЊА ИНТЕРНЕТА И РАЧУНАРА КОД
УЧЕНИКА НА ТЕРИТОРИЈИ АПВ ВОЈВОДИНЕ 177
Силвија Тапишка, Виолета Петковић
31. ФОРМИРАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ СВЕСТИ СТУДЕНАТА НА ОСНОВУ
ФРАЗЕОЛОГИЗАМА 185
Светлана Сусоева ¹, Јелена Ветро ²
32. РАЗВОЈНИ ФАКТОРИ КРЕАТИВНОСТИ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ
УЗРАСТА РЕАЛИЗАЦИЈОМ УСМЕРЕНИХ АКТИВНОСТИ ЛИКОВНЕ
КУЛТУРЕ У ДЕЧЈЕМ ВРТИЋУ 189
*др Марија Александровић, др Живорад Миленовић, спец. Илдико Бокић, спец.
Ева Вишићић*
33. RAZVIJANJE SAMOREGULACIJE KOD DECE NA PREDŠKOLSKOM
UZRASTU 196
dr Jasmina Knežević, dr Nadežda Rodić
34. BLOGS IN AUTONOMOUS LEARNING ENCOURAGING
REFLECTIVE PRACTICES 202
Бранко Медић, M.A., M.Sc.
35. LEADERSHIP COMPETENCIES IN THE EDUCATION SECTOR..... 211
Zdravka Grđan, Muamer Tinjak M.Sc., Andreja Marcetić M.Sc.

36. NARODNI ORNAMENT U OBRAZOVANJU S OBZIROM NA KONCEPT GEOMETRIJSKIH LIKOVA	217
---	-----

Jozef Zentko

37. VISUAL COMPETENCY: DAS KOMPETENZSTRUKTURMODELL IN SEINER ANWENDUNG	227
---	-----

Rolf Laven

**29. КУЧЕШКИОТ ПОГЛЕД НА СВЕТОТ (ОСВРТ КОН
АНИМАЛИСТИЧКИОТ РОМАН „ОСКАР“ ОД ЖИВКО
НОВЕСКИ)**

Јованка Д. Денкова

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Македонија

Сажетак: Анималноста во детската книжевност е една од почестите теми. Авторите на книгите за деца често ги претставуваат животните како главни ликови преку кои искажуваат одредена поука, носат силна порака кон нешто. Им даваат човечки особини на животните со цел да бидат попривлечни кон младите читатели. Животните во делата ги симболизираат човечките особини како што се: добрината, итрината, лакомоста, глупавоста, себичноста и др. Преку ликовите на животните младите читатели можат да осознаат дека доброто е цел на постоењето, добрината се наградува и секогаш победува. Преку ликовите на животните се прикажува дека не секогаш важи она правило „каде што има сила нема правдина“, понекогаш слабите можат да ги победат силните со својата мудрост, дека разумот е поголема сила од физичката.

Клучне речи: животни, анимализам, книжевност за деца, Живко Новоски.

1. ВОВЕД

Основен проблем на современата цивилизација, а воедно и поврзан со опстанокот на човековиот вид, е проблемот за заштита на човековата околина. Во тој контекст треба да се разгледува и прашањето за односот на човекот и неговата околина. Во тек на својата еволуција човекот се претвори во најголемиот непријател на својата средина, нејзин најголем загадувач. Неговиот начин на живот влијае врз останатите рамноправни членови на средината. Тој е дел од природата и затоа мора да живее во согласност со нејзините законитости. Со својот начин на живот тој влијае и врз неживиот свет кој го опкружува. Неговиот засилен технолошки развој со кој навидум си обезбедува подобар живот, всушност катастрофално влијае врз загадувањето на почвата, водата, воздухот... Литературниот збор наменет за најмладите во голема мера може да им се препорача и на возрасните. Тој како факел ги воспитува децата и им ја култивира љубовта кон екологијата на животната средина. Македонските писатели за деца и млади сериозно пристапуваат кон ваквата мисија на литературата. Во своите дела наменети за младите читатели, тие имплицираат дека постоењето на еколошката криза може отворено да се поврзе со постоењето на духовната криза (Денкова, 2011).

Книжевноста е уметност која со помош на убавиот збор „на читателот му овозможува когнитивно, социјално и емотивно растоварување, при што читателот во одреден период бега од секојдневието, втурнува во фиктивен свет без граници, ги набљудува проблемите и желбите на измислените ликови, влегува во стадиум на развоја кој веќе го поминал или, гледајќи ја судбината на другите, може да заборава на своите тешкотии“ (Димова, 2007).

2. АНИМАЛИСТИЧКИОТ РОМАН „ОСКАР“ ОД ЖИВКО НОВЕСКИ

Човекот од памтивек бил поврзан со животинскиот свет. И во праисторијата тој ги ловел и припитомувал животните за да опстане. Таа судбинска поврзаност на човекот со животните влијаела на тоа животните многу рано да станат негова важна преокупација и инспирација (Ристановиќ 2010: 47-48). Од редот на многуте приказни што сме слушнале или ни биле прочитани, таму често е онаа приказна која ни зборува повеќе директно на нас од другите, една приказна која допира некој емотивен акорд, некако како одраз на желбата да се чувствуваме потребни, загрижени, или друг збир на вредности. Таа приказна останува свежа како целина нашите умови. Слушајќи ја, таа ги оживува старите искуства и чувства што можеби се имаат заборавено. На тој начин, ние сме во состојба да рекреираме, во детали, кои сме, што сме правеле, вредностите и верувањата кои сме ги развиле, и како се поврзуваме со другите и со нашиот свет (Burk, Copenhagen 2004:205).

Натка Мицковиќ вака ја сфаќа "реалноста" на светот на животните за децата: „Приказните за животни секогаш се атрактивни за децата... Приказните во кои животните се носители и учесници на настаните децата ги примаат со оној интерес што кај нив секогаш го побудува говорот на измисленото ситуиран во една реална и можна опстановка, животните се во детскиот свет присутни на еден посебен начин, децата им ги даваат оние особини кои до нив доаѓаат од приказните, но тоа е свет кој детето не го прима како измислен, зашто во тие приказни настаните се случуваат во рамките на сосема реални односи, на односи кои детето ги разбира и може да ги следи“ (Мицковиќ 1985: 73).

Сликата на кучето во нашиот ум веднаш ја воведува фразата "најдобриот пријател на човекот," тој верен и посветен партнер кој, под слој на крзното и повремени лиги, не осудува или прашува, туку само сака да се гали. Веројатно кучињата с животните со кои децата најмногу доаѓаат во контакт и токму затоа со нив децата се чувствуваат најслободни (Dune, 2011).

Без сомнение антропоморфизмот има големи литературни и практични вредности, затоа што го привлекуваат вниманието на младите читатели и служи како начин за постепено поучување на социјалните односи и запознавање на младите читатели со фантазијата и хуморот во книгите. Исто така, има голем број одлични објавени анималистички приказни, во кои, како што растат читателите, ќе можат на реалистичен начин да ги поправат нереалните слики за животните кои им биле презентирани (Vogl 1982).

Очекувано е дека анималистичката тематика е популарна во детската книжевност децата радо читаат текстови во кои се зборува за животните, па со разни алегориски постапки им се пренесуваат и пораки на младите читатели (Težak, Marušić 2011:55-62).

Најпрвин авторот го воведува ликот на Оскар (ќе го нарекуваме лик, зашто иако е со анимална природа, тој е главен носител на дејството-протагонист и наратор).

Романот се состои од 55 кратки раскази, епизоди од животот на Оскар, од кои втората и претпоследната се од авторот, а останатите ни ги раскажува главниот наратор. Во втората

авторот ни го претставува Оскар, а во претпоследната, тој му остава простор на младиот читател – детето да го нацрта својот миленик и да го наслови самиот расказ.

При запознавањето на младите читатели со ликот на Оскар, авторот имал во предвид дека на децата им се попривлечни и поинтересни работите кои се поврзани со нивното секојдневие, па тоа применува неколку техники за што пореално поврзување со актуелности од животот на денешните деца.

Најпрвин, тоа е во првата епизода, кога Оскар се запознава со децата и тоа го прави не било како туку преку компјутер кој го нарекува Филип (Philips): „На него пишува Philips, а јас го викам Филип“ (Новески 2002:7)¹² и тоа не на начин на кој тоа го прават возрасните, туку децата додека учат како да пишуваат, сето тоа е проследено со многу правописни грешки. Овде авторот воведува уште една актуелност од животот на децата, преку Бушавата азбука: „Е, сега ги откривме сите букви, знаци и бројки“ (8).

Понатаму, откако ќе ја заскокотка љубопитноста на младиот читател, авторот му ја предава улогата на наратор на Оскар, кој се претставува и го кажува своето име, и тоа повторно го прави со поврзување со една актуелност, односно го поврзува неговото име со статуетката Оскар која секоја година се доделува во филмската индустрија. Понатаму, како што е редно, Оскар сам дава свој портрет и својата генеалогичка потеклото од француски пудлици, кажува дека е роден во време на ајвар (веројатно крај на септември, почеток на октомври, што е уште една актуелност, зашто децата го сакаат ајварот).

Романот започнува со чувството на топлина која малото кученце ја чувствува во мајчината прегратка, со мирисот на мајчиното млеко, со борбата со неговите браќа и сестри за што повеќе храна, нешто што обично го прават и вистинските деца. Ова особено е евидентно во односот кон храната: „Мајка ми Ивка нè топлеше во своите пазуви, мене, мојот брат, и двете сестрички... Тоа беа безгрижни и убави, кучешки, бебешки години. Пиев млеко и јадев сè што ќе ми ставеа во чинијата. Додека другите се мрштеа и се премислуваа, јас веќе се обликував од изедената паштета или од кучешката храна од конзерва“ (13).

Првото запознавање на Оскар со светот, по тринеделното мижење, е едно снежно утро кога почнува да го запознава светот околу себе. Разделбата со неговите е предадена како нешто сосем нормално и поминува без драматични потреси, но сепак со доза на тага: „Потоа госпоѓата Мам ме стави во своите пазуви и ме однесе во нивниот дом. Ме испратија мајка ми Ивка и госпоѓа Елена со навлажнети очи. Три дена и три ноќи тагував по своите најблиски“ (16).

Во новиот дом-стан, е пречежан со добрина и љубов, по што дава опис на станот, на секоја соба одделно, на своите "домашни пријатели" како што ги нарекува кај кои го нема господарскиот однос кон него. Преку главниот протагонист, авторот постојано ја потенцира блискоста и поврзаноста на животните и луѓето, истакнувајќи дека и едните и другите имаат болести, алергии, вакцини. За блискиот однос сведочи и тоа што таткото и мајката во фамилијата Оскар ги нарекува Тат и Мам, нивните ќерки се студентки, кои или спијат, или учат за испит или излегуваат. Затоа, на Оскар најмногу внимание му посветува Тат кој го шета

¹²Понатаму во текстот, цитатите од романот „Оскар“ ќе се означуваат само со број на страница.

надвор, при што кученцето покажува иста љубопитност како малите деца кои сакаат да допрат сè. На пример, кога се шета по снегот, јаде од него, па го боли грлото, но затоа тука е Тат кој поучува да не каснува од сè на што ќе најде, затоа што има и отровна храна: „На прошетките честопати наоѓам коски, како некој да ги посадил во паркот. Уште на првиот гриз, еве го Тат, трча да ми ја земе коската. ...Тој никогаш не гризе коски, туку ги фрла во кантите за отпадоци. Подоцна разбрав дека имало отровни коски во парковите“ (52-53). Денес е пофално и вообичаено чувањето на животни во становите, особено кучиња и мачки, што се прикажува како позитивен соживот на луѓето и животните. Со разни акции и реклами се сензибилизираат децата и возрасните на емпатично однесување кон животните. Од друга страна, на децата им се достапни и информации за разни суровости кои им се случуваат на животните во градот, понекогаш и од самите деца. Ставовите кои ги искажуваат децата насилници кон животните, упатуваат на таа елементарна двојност – едноставно, тие ги сметаат животните за помалку вредни. Затоа, со самото поставување на раскажувањето на романот преку визурата на кучето како главен лик е начин на кој се проблематизира тој однос (Težak Marušić 2011: 55-62).

Она што го издвојува овој роман од многуте други анималистички романи е реалистичен приказ на животинските ликови без додавање на човекови особини (Gabelica 2010: 115-125) во нивното однесување или разбирање на светот околу нив. Авторот како да ја пласира мислата „суровоста раѓа суровост“, па животните се користат како примери за луѓето и човековото однесување.

Авторот овде проговорил и за тешки теми како што е темата на смртта, во случајов на едно од кучињата – Белич, кое навикнато на човековата суровост, и самото пројавува недоверба кон луѓето, па тие, третирајќи го како закана, го убиваат. Поврзано со таа тема е сознанието на Оскар за кучињата скитници, кои ги собираат шинтерите: „Значи накусо, сите патишта отсега па натаму водат во куќата за кучињата-бездомници. ...Од куќата на кучињата-бездомници досега ниедно куче не се вратило да раскаже како е таму. Од кучешкиот рај нема враќање“ (78-79). Ваквото сознание кое влева страв во кученцето, имплицитно укажува на нехуманиот однос кон кучињата во „кучешкиот рај“, нешто на што во јавноста повремено ќе укаже некој. Во тој контекст, го наведуваме мислењето на Марјаниќ, која во својата студија (Marjanić 2006: 163-186) зборува за "книжевна анималистика" која ја доведува во врска со екологијата и хуманизмот кон животните. Ова особено го потенцира кога се зборува за нехуманиот однос кон животните кои во денешни услови се подложени на нехуман однос, особено кучињата скитници, како и во експерименталните лаборатории.

Кученцето реално ни ја прикажува суровоста на животот и преку сликата за бездомникот и неговите кучиња: „Тој секој ден во исто време ги пребарува контејнерите каде што се фрлаат отпадоци...По него секогаш одат неговите верни пријатели, кучињата“ (67). Овде авторот уште еднаш ќе проговори за суровоста на одредени луѓе, но и за приврзаноста на кучињата кон оние кои ќе им подадат корка леб: „Дајте им леб и вода на кучињата, о, мои човечки пријатели. Трошките од трпезата за нив се вистинска гозба. Тие се горди кучиња што не сакаат да се вратат кај нивните господари“ (67).

Потоа, впечатлива е сликата за заборавеното, поточно напуштено куче од сопствениците и неговата верност и стрпливост дека ќе се вратат да го земат: „Заборавеното куче со денови и со ноќи ги чекаше своите господари. Кучето не јадеше, пиеше само вода, стрпливо чекаше на истото место и секој ден се смалуваше....Заборавеното куче тагуваше за изневереното

пријателство“ (71-72). Па така, овде авторот ја прикажува неблагодарноста на господарите кон остарените и веќе ислужени животни, иако во основа повторува одреден книжевен модел на анималистички роман, овој конкретен роман, сепак претставува новина во смисла на збогатување на бројни статични точки од кои светот може да се набљудува и да се расудува. Во оваа книга под знак на сомнение се ставаат некои општоприфатени норми и се назначува можноста за поинакво, похумано вреднување на сè што постои (Ристановиќ 2010: 47-54).

Друга впечатлива трагична, но и многу силна слика е онаа за смртта на кучката Леси од болест и старост, нејзиното усмртување со инјекција и тагата на човекот – пријател по неа: „Со неа, на последното патување, дојде да ја испрати нејзиниот најдобар пријател...Првпат во животот плачеше човекот што го сакаше Леси. Човекот плачеше за својата пријателка (110)“.

Ги прикажува животните анималистички, а не антропоморфно. Оскар живее со луѓето, но не ги разбира сосем нивните постапки. Преку наивна зооморфизација дава реална слика за човековото живеење, што делува и како еден вид критика (Težak Marušić 2011:55-62). Така, Оскар наивно, но многу реално ја открива оддалеченоста меѓу луѓето во зградата, кои не се познаваат меѓу себе, на што ја спротивставува топлината во нивниот дом, особено во недела за време на неделниот ручек и вечерите кога неговите домашни пријатели гледаат во „слики во стаклената кутија“ или читаат книги.

Во романот не е исклучен светот на децата, како најдобри пријатели на кучињата. Во неколку наврати се даваат дидактични поенти, за девојчето Искра кое јадело цреси и не сакало да ги подели со другите деца, па татко ѝ молчешкум ја исправил, кога Оскар дава еден вид осуда на родителите кои немаат време да им посветат на своите деца и нивните зимски игри:

„Снешковците личеа на родителите кои затрчани по пари и успех во животот ги подзаборавиле своите родени деца. Децата на тој начин им кажуваа нешто важно на своите родители. И навистина родителите, особено татковците не видоа како растат нивните деца. Татковците, со мобилките на ушите, забораваја на мајките, на своите деца“ (43).

Кученцето ќе проговори не само за отуѓеноста на луѓето едни од други: „Забележувам дека луѓето од нашата зграда не се познаваат доволно меѓу себе“ (19), но и од природата, при што зазвучуваат и предупредувачки тонови за уништувањето на природата: „Шумата секој ден се намалува и патува со камиони во непознат правец. ...Срните и елените завршуваат на трпеза, сервирани со варени суви сливи...Печурки нема ни за лек. ...Чуварите на природата облечени во зелено дремат под буковиот лад и ждригаат гласно...(82-83); „Реката умира пред наши очи, отруена од разни хемикалии“; „Ѓубрето фрлено од балкон, треба да му се врати на тој што го фрла“; „Купувајте македонски производи, ама прашајте каде пораснале“ (108).

Се разбира, Оскар на децата им го претставува и останатиот животински свет, почнувајќи од неговите пријатели на улицата –другите кучиња: Лукс, Еди Кускулето, Барон, хаската Аба, бернандинец, далматинец, потоа го претставува и другиот животински свет: ежето кое го среќава на улицата додека се шета, мачките во маалото со кои нема пријателски односи. Од односот на Оскар кон маалските мачки, видлив е вечниот антагонизам меѓу кучињата и мачките: „Мачките многу лошо мирисаат...Можеби тие со јазикот се чистат, но мене тоа ми изгледа како плазење...Јас сум страв и трепет за мачките од нашата зграда“ (76).

Преку комично гледање на работите, главниот наратор и протагонист, кученцето остварува извонредно сликовити естетски резултати, кои истовремено се и привлечни за младиот

читател. Светот на кучињата е претставен како нешто посебно, но многу сличен на светот на луѓето. И кучињата имаат избор на најубава кучка, кога сите кучки на улицата ќе се дотераат, па како да се поставува прашањето: Кој кого имитира?(Gabelica 2010: 115-125). И Оскар е вљубен во Леа, воодушевен од нејзината убавина: „Заљубените деца и кучињата имаат чудни желби и соншта. Јас, Оскар, во доверба ви кажувам дека ја сакам Леа. Нејзиниот лик без причина ми трепери пред очите....ја сакам Леа и готово, ја сакам скришно со сето срце и кучешка верност“ (95).

Интересно е што за разлика од повеќето анималистички романи, во овој роман, нема комуникација меѓу животните и човекот, нема антропоморфизам. Комуникација дури нема ни меѓу различните животински видови: ежето, мачките и др., туку ја има само меѓу кучињата, а за полесна комуникација со човекот, Оскар го објаснува начинот на кој кучињата повикуваат на игра и начинот на покажување наклоност кај кучињата, па дури имаат и свој кучешки јазик: „Нежниот угриз во играта ги поврзува човекот и кучето со невидливи нитки. Да се гризнат прстите на човекот а притоа да не се повредат, значи љубов“ (88); „Кучешкиот јазик е многу едноставен. Тој се искажува со лаење, мирисање и движење на телото“ (105).

Посетата на Зоолошката градина, кај Оскар ќе предизвика тажни чувства, зашто ги сожалува заробените животни, ја насетува нивната жед за слобода: „Сонот за одземената слобода трае непрекинато. Убав сон, што не се раскажува никому, од страв да не пресуши“ (104). Во овој контекст би ја навеле и мислата на Paul Hazard, дека "секој кандидат за успешна книжевност за деца, мора барем неколкупати годишно да ја посетува зоолошката градина" (Hazard 1970). Се чини, дека авторот тоа добро го разбрал, па за разлика од поголемиот број автори кои идеалистички и наивистички ги претставуваат животните, тој многу реално ја согледува

нивната жална положба.

Сите тие настани за тешката положба на животните, кај ќе предизвикаат желба за слобода, па во една прилика скришум ќе го напушти родителскиот дом, но сепак се враќа со радост во себе: „Не сетив дека следејќи го срцето, се движам во голем правилен круг. Ах, доме, слатки доме...“ (114)

Романот завршува со список на десет кучешки желби, од кои интересно е дека сите се поврзани со човекот и со неговиот однос кон неговиот најдобар пријател, со што авторот уште еднаш како да сака да ја потенцира вековната поврзаност меѓу кучето и човекот.

Во ваквите текстови животните-ликови укажуваат на сериозниот, хуман третман на животните, воопшто, но сепак, таквите текстови, со присуството на човечките ликови, како да го намалуваат животинскиот аспект, ги сведуваат ликовите-животни до декоративна функција. Во таквите текстови поаѓалиштето, позицијата од која се набљудуваат нештата, фокализацијата е човечка. Таквата позиција не е исклучена (таквото исклучување е сосем невозможно) ни од текстовите кои во литературата говорат само за ликови-животни, бидејќи јазичниот медиум во кој се реализирани текстовите, е *човечки*, но сепак, симулирањето на *вербализираниот свет на животните*, животинската фокализација во текстот го онеобичува текстот и го оправдува терминот животинска приказна во вистинската смисла на зборот (Владова 2001: 78-79).

ЗАКЛУЧОК

Во романот се предадени внатрешните монолози на Оскар во кои на многу натуралистички начин е опишан светот на животните (на улицата, во Зоолошката градина), но и светот на луѓето, гледано низ визурата на кучето. Оскар не ги затвора очите пред негативните карактеристики на неговите животински пријатели (Еди кускулето), но знае да им замери и на луѓето, особено кога го казнуваат за некоја направена беља (Haramija 2011: 118-119).

Што би рекла Марина Габелица, во овој роман, авторот остварил „уметнички, сентиментални, но и етички пристап во третирањето на темата на животните“ (Gabelica2010:123), кои имаат чувство за правда и морал (Težak, Marušić 2011:55-62).

Детето е суштество кое силно ја чувствува природата и нејзините законитости. Таа ги буди најнежните чувства во него. Всушност, детето ја чувствува љубовта кон сè што живее и пулсира, а таа љубов најдобро се изразува како грижа за својата околина, кон растителниот и животинскиот свет, а пред сè, покажавме дека книжевноста и тоа како може да биде начин за хуманизација на детската личност, зашто низ персонифицираните животински ликови, кои ги имаат сите човечки особини, авторите го прикажуваат односот меѓу доброто и злото, меѓу љубовта и омразата, меѓу суровоста и пожртвуваноста, меѓу пријателството и себичноста, меѓу хуманоста и универзалната солидарност (Денкова 2011).

При тоа, евидентно е дека на децата им се најинтересни оние книги во кои има авантура, искушение, патувања, и слично. Најчест придружник на детето во тие авантури се животните. Натка Мицковиќ го истакнува фактот за присуството на фауната во современата македонска

книжевноста за деца и млади: „Во македонската современа книжевноста за деца скоро да и не постои некое дело без присуство на животните кои се централни фигури како во басната, или имаат активна улога. Затоа персонификацијата е многу вообичаена фигура во нашата книжевноста за деца. На нашата книжевноста за деца тоа ѝ дава посебен печат. Сите деца, во сите времиња, поседуваат еден специфично детски однос кон животните, кои им се интересни на децата како дел од светот воопшто, кој е близок на нивниот свет бидејќи ги има сите атрибути на живиот свет – тој се движи, расте, комуницира, со еден збор, има многу атрактивни можности“ (Мицковиќ, 1988).

Милан Црнковиќ (Crnković 1980:174-186) ја изрекува мислата дека природата е присутна во сите видови на детска книжевноста, бидејќи детето сака да ја доживее природата. Авторот ја расчленува претходно наведената поделба на расказите и романите за животни, па наведува четири пристапи на прикажување на животинскиот свет во книжевноста, од кои ние го наведуваме оној според кој може да се разгледува романот „Оскар“, а тоа е антропоморфно прикажување на животните, но каде антропоморфноста нема за цел да ги истакнува реалните особини на животните, туку има други цели (Crnković 1980:174-186). Во случајов на овој роман, антропоморфноста е само начин авторот да им пренесе богати пораки на младите читатели, преку перспективата на кученцето. Од таа причина, антропоморфноста останува на ниво на книжевна/уметничка нарација, а прикажаните човечки ликови немаат увид во мислите и чувствата на кученцето. Напротив, од човечка гледна точка (која во романот не ни се прикажува), кученцето добива сосема нормален/еднаков третман како и било кое домашно милениче. Односно, како што и претходно се кажа, отсутствува комуникацијата човек-куче, а видлива е само на релација меѓу животните.

Списак литературе:

1. Burke, Carolyn L. , Copenhaver, Joby J. *Animals as People in Children's literature*, *Language Arts*, Vol. 81 No. 3, January 2004, стр.205, <http://www.ncte.org/library/nctefiles/store/samplefiles/journals/la/la0813animals.pdf>, преземено на 10.01.2016.
2. Crnković, Milan. *Dječja književnost*, Zagreb: Školska knjiga, 1980. http://www.ufri.uniri.hr/files/Maja_Verdonik_Djeja_književnost.pdf, пристапено на 15.01.2016
3. Dune, Elizabeth. *A. Talking animals: A Literature Review of Anthropomorphism in Children's books*, A Master's paper for M.S. in L.S degree, may 2011, <https://cdr.lib.unc.edu/indexablecontent/uuid:627a29d7-25f1-4481-9363-72e74c0c4b3f>, пристапено на 22.12.2015
4. Gabelica, Marina. *Oživljene životinje: životinje kao likovi u pričama Nade Iveljić*, *Zlatni danci 11*, *Osijek: Filozofski fakultet, Zbornik radova*, 2010.
5. Haramija, Dragica. *Animalistički roman "Don od Tromeđe" Višnje Stahuljak*, *Zbornik radova Zlatni danci 12*, *Osijek: Filozofski fakultet*, 2011.
6. Marjanić, Suzana. *Književni svjetovi s etnološkom, ekološkom i animalističkom nišom*, *Nar. umjet.* 43/2, 2006.
7. Paul Hazard, *Knjige, djeca i odrasli*, Zagreb: Stylos, 1970 (1923).
8. Težak, Dubravka, Marušić, Patricia. *Životinjski likovi i usmena književnost unutar djela Višnje Stahuljak*, *Zbornik radova Zlatni danci 12*, *Osijek: Filozofski fakultet*, 2011.
9. Vogl, Sonya. *Animals and Anthropomorphism in Children's literature*, пристапено на 10.01.2016, <http://images.library.wisc.edu/WI/EFacs/transactions/WT1982/reference/wi.wt1982.svogl.pdf>
10. Владова, Јадранка. *Учење на слободата, Литература за деца*, Скопје: Ѓурѓа, 2001.
11. Денкова, Јованка. *Еколошке књиге за децу и младе, Научни скуп "Школа у природи као фактор социјализације и могућност сузбијања насиља у школи"*, 4/12/2009, *Учитељски факултет: Врање, Србија*, 2011.
12. Денкова, Јованка. *Хуманизам према животињама као могућност за хуманизацију децје личности, Зборник радова са скупа, Васпитање за хумане односе-проблеми и перспективе*, Ниш: *Филозофски факултет*, 2011.
13. Димова, Виолета. *Литературното дело и рецепцијата*, Скопје: *Македонска реч*, 2007.
14. Мицковиќ, Натка. *Детето и литературата за деца*, Скопје: *Македонска книга*, 1985.
15. Мицковиќ, Натка. *Литературата за деца и нејзините воспитни можности*. Скопје: *Самоуправна практика*, 1988.
16. Ристановиќ, Цвијетин. *Анимални свијет као општа тема у књижевности за децу*, Нови Сад: *Детињство*, 2010.

